

Handläggare
Malin Sedvallsson
Telefon: 0850801328

Till
Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd
2022-03-24

Förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott (SOU 2022:1)

Svar på remiss från kommunstyrelsen (KS 2022/116).

Förvaltningens förslag till beslut

Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har remitterat betänkandet Förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott (SOU 2022:1), och bett om stadsdelsnämndens yttrande senast den 22 mars. Betänkandets förslag syftar bl.a. till att förbättra möjligheterna för snabb och effektiv utredning när barn under 15 år misstänks för att ha begått brott, liksom att underlätta för socialtjänstens arbete med dessa barn. Förvaltningen har avgränsat tjänsteutlåtandet till de förslag som har störst bäring på stadsdelsnämndens verksamhet. Ett av förslagen innebär utökade möjligheter till samt bättre kunskap om utredningar enligt 31 § lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL). Ett annat förslag är att skuldfrågan ska prövas av åklagare genom s.k. bevistalan när barn under 15 år misstänks för brott. Vidare föreslås skärpta krav på socialtjänstens närvaro vid förhör, ändringar gällande socialnämndens yttranden enligt 11 § LUL samt utökade möjligheter till tvångsvisa drogtestar av barn under 15 år. Förslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2023.

Förvaltningen ser positivt på förslagen, och föreslår att remissen besvaras med tjänsteutlåtandet.

Bakgrund

Regeringskansliet har, för yttrande senast den 2 maj, remitterat betänkandet Förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott (SOU 2022:1) till bl.a. Stockholms stad. Inom staden har kommunstyrelsen remitterat betänkandet till stadsledningskontoret, socialnämnden och stadsdelsnämnderna i Bromma, Kungsholmen, Rinkeby-Kista och Hägersten-Älvsjö. Remisstiden inom staden sträcker sig till och med den 22 mars 2022.

Ärendet

Det remitterade betänkandet är resultatet av Utredningen om barn som misstänks för brott (Ju 2019:15), som överlämnades till statsrådet och chefen för Justitiedepartementet i januari 2022. Utredningens uppdrag har bl.a. omfattat att:

- analysera om de särskilda bestämmelser som rör utredningar om brott som barn under 15 år misstänks ha begått är ändamålsenliga
- se över systemet med bevistalan
- analysera om bestämmelserna om förhör med barn under 18 år som misstänks för brott är ändamålsenliga
- utvärdera bestämmelserna om drogtest av barn under 15 år
- ta ställning till om det bör införas en möjlighet för åklagare att genom strafföreläggande besluta om ungdomstjänst.

Utredningens förslag

Utredningens förslag syftar bl.a. till att förbättra möjligheterna till snabb och effektiv utredning av barn som misstänks för att ha begått brott, liksom förbättrade möjligheter för socialtjänstens arbete med dessa barn. Några av förslagen antas också ha en brottsförebyggande effekt. Förvaltningen redogör nedan de förslag som har störst bäring på stadsdelsnämndens verksamhet. De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2023.

Utökade möjligheter till samt bättre kunskap om utredningar enligt 31 § lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL)

Barn under 15 år är inte straffmyndiga och kan inte dömas till påföljd för brott. Förundersökning får heller inte inledas då ett barn under 15 år misstänks för brott. För att kunna utreda omständigheterna kring ett sådant brott finns dock möjligheten att inleda en brottsutredning enligt 31 § LUL. En sådan utredning kan inledas på flera grunder, t.ex. på begäran av socialnämnden om nämnden bedömer att utredningen kan ha betydelse för att avgöra behovet av socialtjänstens insatser för den unge. I betänkandet anges att den möjligheten hittills inte tillämpas på avsett sett. Orsaken bedöms vara bristande kunskap inom socialtjänsten om bestämmelsens innebörd. I betänkandet föreslås därför att kunskapshöjande åtgärder ska vidtas. I betänkandet föreslås vidare att en utredning enligt 31 § LUL ska få inledas om det är påkallat med hänsyn till allmänna eller enskilda intressen.

När barn under 15 år misstänks för brott ska skuldfrågan prövas genom bevistalan

När ett barn under 15 år misstänks för brott prövas skuldfrågan som

regel inte i domstol. I 38 § LUL finns dock en möjlighet att, genom en bevistalan, få till stånd en sådan prövning. Med stöd i 38 § LUL kan åklagare, om det krävs ur allmän synpunkt och efter framställning av socialnämnden, Socialstyrelsen eller vårdnadshavare, begära att domstol prövar om den unge har begått brottet. Domstolens avgörande sker genom dom, som anger om domstolen funnit att det har blivit utrett att barnet har begått brottet eller inte. I betänkandet konstateras däremot att den möjligheten sällan används idag.

Utredningen bedömer att frågan om ett barn är skyldigt till ett allvarligt brott eller inte bör avgöras efter en rättslig prövning i domstol. Enligt utredningen bör möjligheten att föra bevistalan utvidgas. Bestämmelserna om bevistalan föreslås därför ändras. När en § 31-utredning har slutförts avseende ett brott som ger minst fem års fängelse ska åklagare, enligt förslaget, begära prövning i domstol av frågan om den misstänkte har begått brottet. Bevistalan får också föras beträffande annat brott om det finns synnerliga skäl för detta. Om särskilda skäl talar emot det ska bevistalan inte väckas. Förslaget ger åklagaren rätt att på eget initiativ väcka bevistalan utan att, som är fallet idag, vara beroende av att socialnämnden, Socialstyrelsen eller barnets vårdnadshavare initierar en sådan talan.

I betänkandet föreslås också att socialnämnden även fortsättningsvis ha rätt att göra framställan hos åklagare om att en bevistalan ska väckas. Barnets vårdnadshavare ska dock inte längre ha den framställningsrätten. Vidare föreslås att Socialstyrelsens framställningsrätt ska flyttas över till Inspektionen för vård och omsorg (IVO), som övertagit tillsynsansvaret för socialtjänstens verksamhet.

Skärpta krav på socialtjänstens närvaro vid förhör när barn misstänks för brott

Att socialtjänsten närvarar vid förhör när barn misstänks för brott bedöms utgöra ett stöd för barnen i förhörssituationen samt ha en gynnsam effekt för socialtjänstens arbete med barnet. Utredningens efterforskningar visar att socialtjänsten i hög utsträckning närvarar vid förhör när barn under 15 år misstänks för brott idag, men att fallet inte är detsamma gällande straffmyndiga barn. I betänkandet föreslås att en företrädare för socialtjänsten, om det inte finns särskilda skäl som talar emot, ska närvara vid förhör med ett barn som fyllt 15 år men inte 18 år och som är misstänkt för ett brott på vilket fängelse kan följa. Vid förhör med barn under 15 år som misstänks för brott krävs, om det gäller § 31-utredningar enligt första eller andra stycket i 31 § LUL, synnerliga skäl för att en företrädare för socialtjänsten inte ska närvara vid förhöret. Är det fråga om en utredning enligt 31 § tredje stycket LUL krävs särskilda skäl för att en sådan företrädare inte ska närvara.

Ändringar gällande socialnämndens yttranden enligt 11 § LUL

Innan beslut om åtal fattas för personer under 18 år ska, som huvudregel, ett yttrande från socialnämnden begäras in enligt 11 § LUL. Ett sådant yttrande ska innehålla en redogörelse för vilka åtgärder som nämnden tidigare har vidtagit i fråga om den unge, och en bedömning av om den unge har ett särskilt behov av åtgärder som syftar till att motverka att han eller hon utvecklas ogynnsamt. Yttrandet ska dessutom innehålla en redovisning av de åtgärder som nämnden avser att vidta. Åtgärdernas art, omfattning och varaktighet ska framgå. I betänkandet anges att utredningens efterforskningar indikerat vissa brister i fråga om kunskap och kompetens hos de tjänstemän som skriver socialnämndens yttranden. Yttrandena saknar också ofta uppgifter om i vilken utsträckning en tidigare utdömd ungdomspåföljd har fullgjorts. I betänkandet föreslås därför att bestämmelsen i 11 § LUL ska kompletteras med en skyldighet för socialnämnden att i yttrandet redovisa i vilken utsträckning den unge har fullgjort tidigare eventuell utdömd påföljd avseende ungdomstjänst eller ungdomsvård. I betänkandet påtalas vidare att vissa kunskapshöjande åtgärder för socialtjänsten bör genomföras.

Åklagare ska kunna meddela strafföreläggande i form av ungdomstjänst

Utredningen bedömer att rättsväsendets förmåga att snabbt och effektivt utreda och lagföra brott behöver vidareutvecklas, och att det kan vara särskilt viktigt gällande unga lagöverträdare. Brottets konsekvenser blir tydligare när tiden mellan begånget brott och verkställd påföljd är kort. Idag kan åklagare meddela ett strafföreläggande i form av böter, villkorlig dom eller en kombination av de båda stället för att väcka åtal för brott. Den möjligheten finns för barn under 18 år, i vissa fall även 18-21 år, och möjliggör för snabb lagföring av ett brott när den misstänkte erkänner gärningen. I betänkandet föreslås att åklagares möjlighet att utfärda strafföreläggande utökas till att även inkludera påföljden ungdomstjänst.

Vid ungdomstjänst bestämmer socialnämnden innehållet, fastställer en arbetsplan och utser en handledare. Den som döms till ungdomstjänst ska utföra oavlönat arbete och delta i annan särskilt anordnad verksamhet i lägst 20 och högst 150 timmar.

Ungdomstjänst kan också innehålla inslag av att den unge ges tillfälle att reflektera över sin livssituation, diskutera det brott hen har dömts för eller ingå i olika former av program i socialtjänstens regi. Genom att åklagare ges möjlighet att meddela strafföreläggande i form av ungdomstjänst bedöms användningen av böter och frihetsberövande påföljder kunna minska för unga lagöverträdare. Påföljden innebär också en klar och tydlig konsekvens av det

brottsliga handlandet. En förutsättning för att åklagare ska få utfärda ett sådant strafföreläggande är att det föreligger ett yttrande enligt 11 § LUL.

Utökade möjligheter till tvångsvisa drogtest av barn under 15 år
Sedan 2010 finns en möjlighet att, enligt 36 b § LUL, vidta tvångsvisa drogtest av barn under 15 år som misstänks för att olovligen ha brukat narkotika. Ett sådant drogtest kan genomföras om det kan antas vara nödvändigt för att avgöra behovet av socialtjänstens insatser för barnet. Utredningens efterforskningar visar dock att den möjligheten används i begränsad omfattning. Barn som använder narkotika kan äventyra sin fysiska och psykiska hälsa på ett allvarligt sätt, och utredningen vill därför utöka möjligheterna att genomföra drogtest av barn under 15 år när det finns skälig misstanke om att barnet har använt narkotika. I betänkandet föreslås således att 36 b § LUL ges en mindre restriktiv utformning, så att drogtest får genomföras om det kan antas ha betydelse för att avgöra behovet av socialtjänstens insatser för barnet. Liksom idag ska det finnas krav på att sannolika skäl för narkotikaanvändande föreligger, och beslutet fattas av åklagare. För att öka kunskapen om möjligheten att genomföra sådana drogtest anser utredningen också att kunskapshöjande insatser inom socialtjänsten och hos Polismyndigheten bör övervägas.

Ekonomiska konsekvenser av utredningens förslag

Ett förslag som i betänkandet bedöms kunna medföra ökade kostnader för socialtjänstens verksamhet är inskräpningen av kraven på socialtjänstens närvaro vid förhör med barn som misstänks för brott. Då kommunernas förutsättningar och behov ser olika ut kommer omfattningen att variera. I betänkandet framhålls också att närvaro vid förhör kan ha gynnsamma effekter för socialtjänstens arbete, ge kunskaper och insikter som påverkar socialtjänstens egen utredning om barnet och eventuella efterföljande insatser. Med hänsyn till variationer mellan kommuner och motstridiga effekter är de ekonomiska effekterna av det förslaget svåra att beräkna.

Förslagen om kompetenshöjande insatser inom socialtjänsten bedöms ge inga eller mindre kostnadsökningar för socialtjänstens verksamhet. Kompetenshöjande insatser kopplade till socialnämndens yttranden enligt 11 § lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare bedöms kunna genomföras via ett webbaserat stöd för implementering utifrån Socialstyrelsens handbok om barn och unga som begår brott, med särskild inriktning på 11 och 31 §§ LUL. Kompetenshöjande insatser med anledning av förslaget om drogtest av barn under 15 år förväntas inte bli mer omfattande än vad som är nödvändigt vid ny lagstiftning i övrigt och bedöms

därmed rymmas inom befintliga anslag.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen Individ och familj.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen ser positivt på förslaget om skärpning av kravet på närvaro av representant från socialtjänsten vid förhör av barn som är misstänkta för brott. Förvaltningen är också positiv till att socialnämnden blir skyldig att, i sitt yttrande enligt 11 § LUL, redovisa i vilken utsträckning den unge har medverkat och fullföljt tidigare utdömd påföljd avseende ungdomsvård och ungdomstjänst.

Förvaltningen har inget att invända mot de kompetenshöjande åtgärder som föreslås och som avser socialtjänsten, i de fall det finns behov av sådana. Förvaltningen har heller inga invändningar mot utökade möjligheter att pröva skuldfrågan genom bevistalan när barn under 15 år misstänks för brott eller att åklagare ges möjlighet att utfärda strafföreläggande i form av ungdomstjänst.

Förslagen kan inledningsvis medföra att mer av förvaltningens resurser tas i anspråk för att medverka till att utreda och lagföra barn som misstänks för brott. Nettoeffekten på sikt är svår att bedöma. Förvaltningen delar utredningens uppfattning att förslagen underlättar för socialtjänsten att få goda underlag för arbetet med barn som misstänks för brott, att det förbättrar utsikterna för rätt stöd och insatser samt kan ha en brottsförebyggande effekt. Sammanfattningsvis är förvaltningen positiv till utredningens förslag och föreslår att remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Toni Mellblom
Stadsdelsdirektör
Rinkeby-Kista
stadsdelsförvaltning

Anna Mattsson
Avdelningschef
Rinkeby-Kista
stadsdelsförvaltning

Bilagor

1. Remissmissiv
2. Förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott (SOU 2022:1)

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Toni Mellblom, stadsdelsdirektör	2022-03-11
Anna Mattsson, Avdelningschef	2022-03-11